

της **Αλεξάνδρας Πολιτάκη**

Ένα εκατομμύριο προσφύγων δεν συνιστά κατά κανέναν τρόπο «απειλή» για την Ευρώπη. Το ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αυτή την πρόκληση παρά με ολοένα πιο αντιδραστικές απαντήσεις, συνδέεται με το γεγονός της πολύπλευρης κρίσης της και τελικά με τον ίδιο το χαρακτήρα αυτής της Ευρώπης. «Σε ποια πλευρά βρίσκεται η κρίση;». Η κρίση βρίσκεται εντός της ΕΕ.

Εάν η διέλευση στην Ευρώπη ήταν ελεύθερη και ασφαλής, το προσφυγικό ζήτημα δεν θα είχε τέτοιες διαστάσεις και εξελίξεις

Καθώς οι σοβαρές προσεγγίσεις συμφωνούν ότι ένα εκατομμύριο πρόσφυγες που πέρασαν στην Ευρώπη το 2015 δεν συγκροτούν με κανέναν τρόπο -πολιτικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό ή άλλον- «απειλή» για την Ευρώπη, η συζήτηση Ευρώπη-Προσφυγικό-Κρίση είναι εξαιρετικά σημαντική. Έντονη, σύνθετη και με ιδιαίτερη σημασία, επιχειρεί να απαντήσει στο καίριο ερώτημα «σε ποια πλευρά βρίσκεται η κρίση;», φωτίζοντας τις νέες κατευθύνσεις.

Η κοινή παραδοχή ότι ένα εκατομμύριο προσφύγων δεν συνιστά «απειλή» για την Ευρώπη οδήγησε σχετικά γρήγορα στη διαπίστωση ότι το προσφυγικό έφερε απλώς στην επιφάνεια τη μεγάλη λειτουργική κρίση της ΕΕ. Και πράγματι, ήρθε σε μια εποχή που η αλληλεγγύη μεταξύ των 28 ήταν ήδη σε χαμηλό σημείο, κάτι που συνομολογούν όλα τα think tank της ΕΕ. Η αστάθεια της ευρωζώνης, ο συνεχής κλονισμός που επέφερε, η αργή οικονομική ανάκαμψη του ενιαίου νομίσματος, η αδύναμη πολιτική ηγεσία και η άνοδος των ακροδεξιών κομμάτων σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ, οδήγησαν σε μια επαναβεβαίωση των εθνικών ταυτοτήτων. Ταυτόχρονα, αναδείχθηκε με ισχυρό τρόπο μια ξενοφοβική αντιδραστική ατζέντα, που πολλές φορές καπηλευόταν παλιές και νέες ιδέες της ουμανιστικής αριστεράς.

Σε αυτήν τη δυσλειτουργική κατάσταση πολύ γρήγορα αναδύθηκε και η μεγάλη θεσμική κρίση της ΕΕ. Ολόκληρο το δικαϊκό σύστημα (διεθνές δίκαιο, ενωσιακό, προσφυγικό), μαζί με κατακτήσεις δεκαετιών και αιώνων αγνοήθηκαν, παραμερίστηκαν, καταπατήθηκαν μέσα

στα πλέον θεσμικά περιβάλλοντα της ΕΕ, όπως στις συνόδους κορυφής και στις συνδιασκέψεις, αναδεικνύοντας μια ασφυκτική αντίφαση.

Κρίση λειτουργική, κρίση θεσμών, με το μεταναστευτικό-προσφυγικό να ανήκει στα πιο διαδεδομένα και πιο διχαστικά θέματα της πολιτικής ατζέντας. Μοιραία, πρωθυπουργοί και πρόεδροι κρατών που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο προσέγγισαν το θέμα από τη σκοπιά της εσωτερικής, εθνικής πολιτικής. Καθώς το μεγαλύτερο μέρος του δημόσιου λόγου παραμένει κατακερματισμένο κατά μήκος των εθνικών γραμμών, η προσφυγική κρίση με πρόταγμα την εθνική κυριαρχία έγινε αφορμή για προβληματικές νομικά και ηθικά συμφωνίες.

Αυτές οι παράμετροι συνέθεσαν το πλαίσιο της συζήτησης. Όμως η πραγματική συζήτηση, αυτή που μπορεί να έχει ριζοσπαστικό πρόσημο, ξεκινάει με αφετηριακό σημείο τη διαπίστωση ότι η Ευρώπη έχει τη δυνατότητα -σε όλα τα επίπεδα- να δεχτεί τα εκατομμύρια των προσφύγων που βρίσκονται στην Τουρκία και επιθυμούν να έρθουν στην Ευρώπη.

Ο Geoff Gilbert αναδεικνύει σε πρόσφατο άρθρο του μια πολύ ενδιαφέρουσα όψη αλλά και κριτήριο για το εάν πρόκειται για κρίση, συνδέοντάς την με τους πόρους που είναι διαθέσιμοι στο παρόν και στο μέλλον από την Ευρώπη για ανθρώπους που δεν είναι ευρωπαίοι πολίτες. Η διάσταση του μη-ευρωπαίου πολίτη είναι μια κρίσιμη επισήμανση που έχει ήδη καθορίσει πολλές από τις έως τώρα αποφάσεις και θα τη βρούμε μπροστά μας και στο μέλλον.

Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα η άποψη ότι δεν πρόκειται για μια «προσφυγική κρίση», αλλά για μια «κρίση διέλευσης», μια κρίση ελεύθερης μετακίνησης. Και πράγματι, η ελεύθερη διέλευση και μετακίνηση ανθρώπων -ένα σχεδόν «φυσικό προνόμιο» - έχει πάψει να ισχύει, όπως το καταμαρτυρούν οι νεκροί της Μεσογείου, οι φράκτες στην ευρωπαϊκή ενδοχώρα, η πρόσφατη διαχείριση και οι επιμέρους συμφωνίες των ευρωπαϊκών κρατών. Αναμφίβολα η παρούσα κρίση μπορεί να ιδωθεί και έως τέτοια, κυρίως γιατί εάν η διέλευση στην Ευρώπη ήταν ελεύθερη και ασφαλής, το προσφυγικό ζήτημα δεν θα είχε τέτοιες διαστάσεις και εξελίξεις. Θα επρόκειτο για κάτι πραγματικά διαφορετικό και οπωσδήποτε όχι κρισιακό.

Εξίσου σημαντική και η άποψη ότι πρόκειται για μια «κρίση ασύλου». Η στυγνή πραγματικότητα είναι ότι υπάρχει μια αυξημένη εισροή αιτούντων άσυλο και μια σειρά από ευρωπαϊκές χώρες αρνούνται να τις επεξεργαστούν, αν και η ΕΕ έχει την ικανότητα, την τεχνογνωσία και τα κεφάλαια να το κάνει. Και όσο οι ευρωπαϊκές χώρες αρνούνται να επεξεργαστούν αιτήσεις ασύλου ή προτίθενται να το κάνουν με το ρυθμό που έχουν

ανακοινώσει, δεν υπάρχουν πολλές άλλες επιλογές από συμφωνίες νομικά και ηθικά προβληματικές.

Ο πάντα σημαντικός Etienne Balibar θέτει την κρίση κάπως ως «κρίση συνόρων και μεθόριου», κάνοντας λόγω για την ίδια την Ευρώπη ως «μεθόριο». Πολλαπλά σύνορα που την καταστούν μια κατατμημένη μεθόριο, όπου υπάρχουν εκείνοι που ζουν στα αεροπλάνα, στα αεροδρόμια, στα εμπορικά κέντρα, στις αίθουσες συνεδρίων και από την άλλη, εκείνοι που ταξιδεύουν με τα πόδια ή με τα φορτηγά στους δρόμους της εξορίας, που μεταφέρουν ένα παιδί στην αγκαλιά κι ένα σακίδιο στους ώμους, καθώς είναι και τα μόνα τους πλέον υπάρχοντα. Μια μεθόριος όπου αυτό που πρακτικά διακυβεύεται είναι άνθρωποι που ανήκουν «στο περίσσειμα» και το αναφαίρετο δικαίωμά τους να έχουν «δικαιώματα».

Ωστόσο, η συνήθης πρακτική της ΕΕ της εκτόνωσης των πολιτικών προβλημάτων μέσω εκτεταμένων τεχνοκρατικών συζητήσεων δεν αποδίδει, οι ασύμμετρες αντιλήψεις για το προσφυγικό καθιστούν αδύνατη μια συνεκτική συλλογική απάντηση, τα αποκλίνοντα συμφέροντα δεν συμβιβάζονται. Και η επίτευξη αλληλεγγύης εντός της ΕΕ φαντάζει σαν τον χαμένο ύπνο του αμετροεπή και αδίσταχτου Μάκμπεθ. Έτσι, καμιά ρήτρα και καμιά συμφωνία, όσο πιο επώδυνη και αν είναι από την προηγούμενη, δεν βοηθάει την ΕΕ να ξεπεράσει τις αντιφάσεις της, που πλέον δεν υπάρχει τρόπος να απομακρυνθούν. Για να συμβεί αυτό, η Ευρώπη θα πρέπει να γίνει μια άλλη Ευρώπη. Και όποιες από τις παραπάνω εκδοχές και αν επικρατήσει, ο χαρακτηρισμός «κρίση» δεν είναι παρεκβατικός. Όλες οι παραπάνω θεάσεις δείχνουν μια κρισιακή κατάσταση. Αυτό που πλέον ξεδιαλύνεται είναι σε ποια πλευρά βρίσκεται η κρίση και για να ξεπεραστεί, η Ευρώπη θα πρέπει να γίνει μια άλλη Ευρώπη.

Πηγή: ΠΡΙΝ